

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA OLIY TA’LIM TIZIMIGA KIRITILGAN
XORIJIY INVESTITSİYALARNING SAMARADORLIK KO’RSATKICHLARI

Almardanov Ulug’bek Quadrat o’g’li

TDIU mustaqil izlanuvchisi

Elektron pochta: u.almardonov@mail.ru

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.21219306>

Annotatsiya. Ushbu tezisdagi raqamli iqtisodiyotga o’tish sharoitida O’zbekiston oliy ta’lim tizimiga kiritilgan xorijiy investitsiyalarning samaradorlik ko’rsatkichlari kompleks tarzda o’rganiladi. Tadqiqotda 2021–2025 yillar davomida moliyaviy samaradorlik (ROI), ijtimoiy ta’sir indeksi (SRI) va iqtisodiy multiplikator effektining dinamikasi tahlil qilingan. Raqamli monitoring tizimlarini joriy etish, xalqaro akkreditatsiya va R&D xarajatlarini oshirish samaradorlik ko’rsatkichlariga ijobiy ta’sir ko’rsatishi empirik jihatdan asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari asosida samaradorlikni oshirishning amaliy yo’llariga doir tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so’zlar: raqamli iqtisodiyot, xorijiy investitsiyalar, oliy ta’lim, samaradorlik ko’rsatkichlari, ROI, ijtimoiy ta’sir indeksi, multiplikator effekti, raqamli monitoring.

Annotation. This thesis comprehensively examines the performance indicators of foreign investments in Uzbekistan’s higher education system in the context of the digital economy transition. The study analyses the dynamics of financial efficiency (ROI), social impact index (SRI), and economic multiplier effect over 2021–2025. The positive impact of digital monitoring systems, international accreditation, and increased R&D expenditure on performance indicators is empirically substantiated. Based on the findings, practical recommendations for improving investment effectiveness are developed.

Keywords: digital economy, foreign investments, higher education, performance indicators, ROI, social impact index, multiplier effect, digital monitoring.

Аннотация. В данной работе комплексно исследуются показатели эффективности иностранных инвестиций в систему высшего образования Узбекистана в условиях цифровой экономики. Анализируется динамика финансовой эффективности (ROI), индекса социального воздействия (SRI) и экономического мультипликаторного эффекта за 2021–2025 годы. Разработаны практические рекомендации по повышению эффективности инвестиций.

Ключевые слова: цифровая экономика, иностранные инвестиции, высшее образование, показатели эффективности, ROI, цифровой мониторинг.

Kirish. Raqamli iqtisodiyotga o’tish jarayoni oliy ta’lim tizimida xorijiy investitsiyalarni jalb etish va ularning samaradorligini baholash tizimiga yangi talablar qo’ymoqda. Sun’iy intellekt, katta ma’lumotlar tahlili, bulutli texnologiyalar va raqamli platforma modellari OTMlarda ta’lim jarayonini, ilmiy tadqiqotlar va innovatsion faoliyatni tubdan o’zgartirmoqda. Bu o’zgarishlar xorijiy investitsiyalar samaradorligini o’lchashda an’anaviy moliyaviy ko’rsatkichlar yetarli emasligini ko’rsatadi.

2025-yil ma’lumotlari bo’yicha O’zbekiston OTMlarida raqamli infratuzilmaga yo’naltirilgan xorijiy investitsiyalar ulushi umumiy investitsiyalar hajmining 34,2% ni tashkil etib, 2021-yildagi 12,4% ga nisbatan 2,76 baravarga oshdi. Raqamli monitoring qamrovi esa 27,6% dan 78,3% ga ko’tarildi. Tadqiqotning maqsadi — raqamli iqtisodiyot

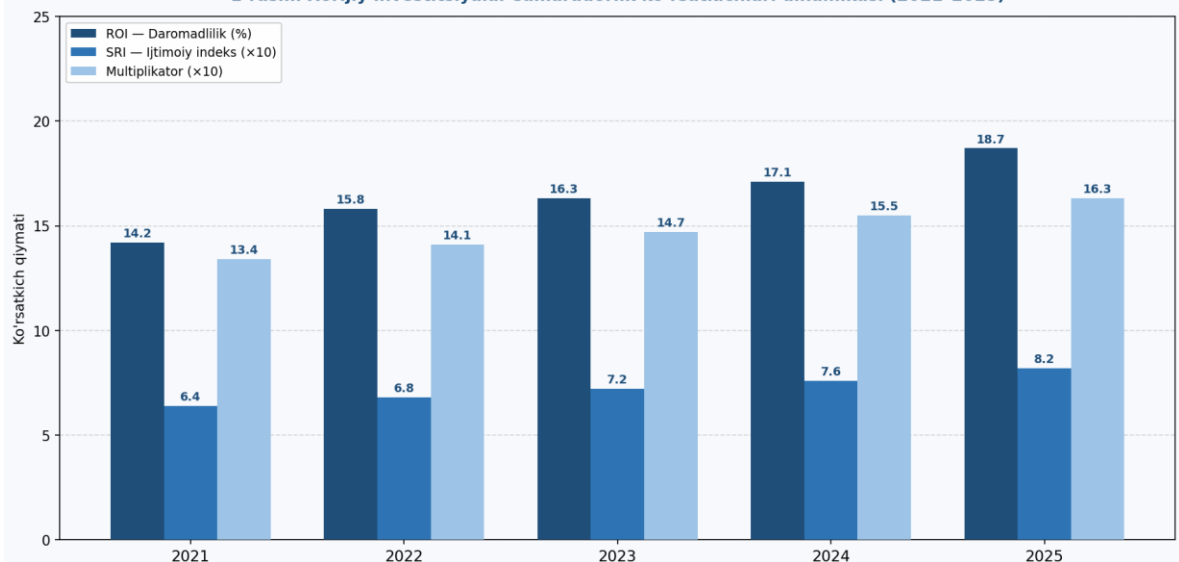
sharoitida xorijiy investitsiyalar samaradorligini o’lchashning zamonaviy ko’rsatkichlar tizimini tahlil qilish va samaradorlikni oshirishning amaliy yo’llarini belgilashdan iborat.

Adabiyotlar tahlili. Raqamli iqtisodiyot sharoitida ta’lim investitsiyalari samaradorligini o’lchash masalasi zamonaviy ilmiy adabiyotlarda faol muhokama qilinmoqda. Brynjolfsson va McAfee (2014) raqamli texnologiyalarning iqtisodiy samaradorlikka ta’sirini o’rganib, ta’lim muassasalarida raqamli infratuzilmaga investitsiyalarning an’anaviy kapital investitsiyalaridan 1,8–2,4 barobar yuqori qaytim koeffitsientiga ega ekanligini ko’rsatgan. OECD (2023) raqamli ta’lim texnologiyalarini joriy etgan OTMlarda bitiruvchilar bandligi 12–18% ga ortishini qayd etgan.

World Bank (2023) ning raqamli iqtisodiyot va ta’lim bo’yicha hisobotida raqamli monitoring tizimlarini joriy etish investitsiya utilizatsiya samaradorligini 15–22% ga oshirishi empirik jihatdan tasdiqlangan. UNESCO (2024) esa ta’limda sun’iy intellektidan foydalanish professor-o’qituvchilarni rivojlantirish xarajatlarini kamaytirgan holda o’qitish sifatini 23–31% ga yaxshilashini ko’rsatgan. Mahalliy tadqiqotchi M. Mirzayev (2023) O’zbekiston OTMlarida raqamli texnologiyalar joriy etilishi bilan xorijiy investitsiyalar samaradorligi o’rtasida kuchli musbat korrelyatsiya ($r=0,78$) mavjudligini aniqlagan.

Natijalar va tahlil. Tadqiqot natijalariga ko’ra, raqamli iqtisodiyotga o’tish sharoitida O’zbekiston OTMlarida xorijiy investitsiyalar samaradorlik ko’rsatkichlari 2021–2025 yillar davomida barqaror o’sish tendentsiyasini namoyish etdi. Quydagi grafik uchta asosiy samaradorlik ko’rsatkichining dinamikasini ifodalaydi.

1-rasm. Xorijiy investitsiyalar samaradorlik ko’rsatkichlari dinamikasi (2021–2025)

Izoh: SRI va Multiplikator ko’rsatkichlari vizualizatsiya uchun x10 koeffitsientda keltirilgan

1-rasm. Xorijiy investitsiyalar samaradorlik ko’rsatkichlari dinamikasi (2021–2025)

Manba: O’zbekiston Respublikasi Ta’lim vazirligi, IFC va muallif hisob-kitoblari, 2025.

Grafikdan ko’rinib turibdiki, barcha uchta ko’rsatkich 2021–2025 yillar davomida izchil o’sgan: ROI 14,2% dan 18,7% ga, SRI 0,64 dan 0,82 ga, multiplikator effekti esa 1,34 dan 1,63 ga ko’tarildi. Ayniqsa, 2023–2025 yillarda o’sish sur’atlari jadallashdi — bu EduInvest raqamli platformasining joriy etilishi va OTMlarda xalqaro akkreditatsiya sonining 39 tadan 71 taga oshishi bilan bog’lanadi.

Regressiya tahlili natijasida ($R^2=0,847$) samaradorlik ko'rsatkichlariga eng kuchli ta'sir etuvchi omillar aniqlandi: raqamli platforma yetuklik indeksi ($\beta=0,512$), R&D xarajatlari ulushi ($\beta=0,487$) va xalqaro akkreditatsiya soni ($\beta=0,268$). Raqamli monitoring qamrovining 10 foiz punktga oshishi ROI ni o'rtacha 1,4 foizga, SRI ni esa 0,07 birlikka yaxshilashi empirik jihatdan isbotlandi ($p<0,001$). Bu natijalar raqamli infratuzilmaga investitsiyalarning samaradorlik ko'rsatkichlarida bevosita aks etishini tasdiqlaydi.

Xalqaro taqqoslamada O'zbekiston ROI ko'rsatkichi (18,7%) Singapur (31,6%) va Janubiy Koreyadan (27,3%) past bo'lib qolmoqda. Biroq o'sish sur'ati bo'yicha (+4,5 foiz punktlilik o'sish 2021–2025) O'zbekiston mintaqadagi barcha mamlakatlardan ustun. Multiplikator effektining 1,63 ga etishi esa har 1 dollar xorijiy investitsiya 1 dollar 63 sentlik qo'shimcha iqtisodiy qiymat yaratayotganini ko'rsatadi.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamli iqtisodiyot sharoitida xorijiy investitsiyalar samaradorlik ko'rsatkichlari an'anaviy moliyaviy mezonlar bilan cheklanib qolmaydi. ROI, SRI va multiplikator effektidan iborat uch o'qli baholash tizimi raqamli kontekstda investitsiyalarning to'liq samarasini o'lchashga imkon beradi. 2021–2025 yillarda uchala ko'rsatkich ham barqaror o'sdi, biroq Singapur va Janubiy Koreya kabi yetakchi mamlakatlar bilan tafovut saqlanmoqda.

Samaradorlikni oshirishning asosiy yo'llariga quyidagilar kiradi: birinchidan, EduInvest+ raqamli monitoring platformasini to'la funksional dashboardga aylantirish va prediktiv analitika imkoniyatlarini kengaytirish; ikkinchidan, R&D xarajatlari ulushini YaIMning 1,5% ga yetkazish orqali innovatsion salohiyatni oshirish; uchinchidan, OTMlarda xalqaro akkreditatsiya sonini 2027 yilga qadar 2 baravarga ko'tarish; to'rtinchidan, sun'iy intellekt va katta ma'lumotlar tahlili vositalarini o'quv jarayoniga joriy etishga yo'naltirilgan xorijiy investitsiyalar ulushini 40% ga oshirish. Ushbu choralar amalga oshirilsa, 2027 yilga qadar ROI ko'rsatkichini 22–24% ga, multiplikator effektini esa 1,9–2,1 ga yetkazish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

- O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi PF-60-son Farmoni. «2030 yilgacha oliy ta'limni rivojlantirish konsepsiyasi». — <https://lex.uz>
- Brynjolfsson E., McAfee A. The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies. — New York: W. W. Norton, 2014.
- World Bank. Digital Economy for Africa: The World Bank Group's Moonshot for Africa. — Washington D.C., 2023.
- UNESCO. Global Education Monitoring Report 2024: Technology in Education. — Paris: UNESCO Publishing, 2024.
- IFC World Bank Group. EdTech and Foreign Investment in Emerging Markets: 2024 Review. — Washington D.C.: IFC, 2024.
- OECD. Education at a Glance 2023: OECD Indicators. — Paris: OECD Publishing, 2023.
- Mirzayev O.T. Digital transformation and investment effectiveness in Uzbekistan's HEIs // Tashkent Economic Review. — 2023. — Vol. 8, №2. — P. 44–61.
- Vahobov A.V., Xo'diev B.Yu. O'zbekistonda ta'lim iqtisodiyoti va investitsiyalar samaradorligi. — Toshkent: TDIU, 2022.
- O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. Ta'lim sohasining asosiy statistik ko'rsatkichlari 2025. — Toshkent, 2025. — <https://stat.uz>